

Asia: VN/31411/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta ympäristöministeriön asetukseksi rauhoitettujen eläinten ja kasvien arvoista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sammalryöryryhmän lausunto luonnokseen ympäristöministeriön asetukseksi rauhoitettujen eläinten ja kasvien arvoista 28.2.2025

Lausuntopyynnön 16.1.2025 diaarinumero: VN/31411/2024

Ehdotuksen tarkoituksena on uudistaa ympäristöministeriön asetus rauhoitettujen eläinten ja kasvien ohjeellisista arvoista (9/2002). Asetus on monilta osin vanhentunut ja puutteellinen suhteessa luonnonsuojelulakiin (9/2023) ja valtioneuvoston asetukseen luonnonsuojelusta (1066/2023).

Kasvilajeille arvot säädettäisiin asetuksella nyt ensimmäistä kertaa, vaikkakin laskentaperiaatteet ja kaava arvojen määrittelymiseksi on julkaistu jo vuonna 1996. Sammalryöryryhmä puoltaa vahvasti asetuksen laajentamista kattamaan rauhoitetut putkilokasvit sekä sammalet, ja että niille määritetään rahallinen arvo.

Yleiskommentti

Laskentaperusteet rauhoitettujen eliöiden ohjeellisille arvoille on valmisteltu jo noin 30 vuotta sitten, aikana, jolloin Suomi juuri liittyi EU:hun. Niitä on tämän jälkeen päivitetty lintujen osalta. Perusteet tulisi tarkastella myös muiden lajiryhmien osalta ja tarvittaessa nykyaikaistaa suhteessa EU:n säädöksiin kuten luontodirektiiviin. Lisäksi suhde kansalliseen lainsäädäntöön kuten

uudistettuun luonnonsuojelulakiin voi kaivata tarkentamista. Tämä edellyttää erillistä hanketta ja eri eliöryhmien asiantuntijoiden riittävää osallistamista.

Sammaliin liittyvät huomiot

Sammaltyöryhmä huomauttaa, että asetusluonnoksen alkuperäisen muistion liitteen perusteella sammalten lajikohtaisissa uusiutumisarvoissa (U) on laskentavirhe. Uusiutumisarvon laskennassa on käytetty 10-kantaista logaritmia, vaikka laskentakaavan mukaan olisi tullut käyttää luonnollista logaritmia. Tästä virheestä on välitetty tieto Ympäristöministeriöön.

Arvon korjaus oikean laskentatavan mukaiseksi:

Cephalozia macounii 320 € -> 736 €

Dichelyma capillaceum 137 € -> 315 €

Plagiomnium drummondii 172 € -> 395 €

Meesia longiseta 92 € -> 211 €

Cynodontium suecicum 99 € -> 223 €

Dicranum viride 187 € -> 431 €

Herzogiella turfacea 55 € -> 126 €

Hamatocaulis vernicosus 16 € -> 38 €

Scapania carinthiaca 455 € -> 1047 €

Buxbaumia viridis 83 € -> 192 €

Orthothecium lapponicum 1015 € -> 2338 €

Hamatocaulis lapponicus 122 € -> 280 €

Encalypta mutica 309 € -> 711 €

Rauhoitettujen sammalten lista koostuu luontodirektiivin liitteen II lajeista, lajit on mainittu myös Bernin luonnonsuojelusopimuksessa.

Listalta puuttuvat seuraavat Suomesta tavattavat luontodirektiivin liitteen II lajit:

Campylophyllum montanum (syn. Hygrohypnum montanum)

Tortella rigens - esiintyy vain Ahvenanmaalla, ei tunneta manner-Suomesta

Kyseisistä lajeista Campylophyllum montanum tulisi lisätä listalle ja laskea sille arvo.

Yksilömääritelmä

Käytännössä sammalen arvo voi tulla korvattavaksi, jos on jollakin toiminnalla hävittänyt rauhoitetun lajin yksilöitä. Toimi voi olla maankäyttöön liittyvää ja tuottamuksellista tai tahatonta, mutta johtaa lajin yksilöiden, kasvustojen tai koko paikallispopulaation (esiintymän) häviämiseen. Sammalen arvo voi tulla korvattavaksi myös luvattoman keruun yhteydessä, joka voi kohdistua yksilöön, useampaan yksilöön tai kasvuston osaan.

Sammalten kohdalla asetuksessa tulisi ottaa kantaa yksilömääritelmään. Sammalet voivat monesti kasvaa laajoinakin kasvustoina, tuppaina tai laikkuina. Edellisessä uhanalaisuusarvioinnissa (2019) yksilömääritelmänä käytettiin 1 x 1 neliömetrin asuttuja ruutuja. IUCN:n yksilömääritelmässä on sammalilla käytetty myös asuttua runkoa, kantoa tai lohkareita. Samoin luontodirektiivin raportoinnin tarkimpana yksilömääritelmänä on vastaavat määritelmät. Sammalkasvustoon kohdistuva heikentämistoimi sisältää aina vähintään yhden yksilön.

Tarkennuksia yksittäisiin lajeihin

Katkokynsisammalen (*Dicranum viride*) kaukoleviämiskyky on ilmeisen heikko itiöpesäkkeiden harvinaisuuden vuoksi. Sen vuoksi uusiutumiskykyä kuvaavan muuttujan (U) osatekijän pitkänmatkan leviämisen tehokkuuden voisi muuttaa nykyisestä 3:sta 4:ksi.

Lahokaviosammalen (*Buxbaumia viridis*) kohdalla huomautamme, että uusiutumiskykyä kuvaavan muuttujan osatekijät vaikuttavat perustuvan vanhentuneeseen tietoon lajin ekologiasta. Lajia on aiemmin pidetty vanhan metsän lahopuspesialistina, jolla on heikko leviämiskyky. Viimeisen noin viiden vuoden aikana laji on opittu tunnistamaan myös suvuttomien lisääntymiskappaleiden avulla, mikä on mullistanut käsityksen lajin levinneisyydestä, runsaudesta ja ekologisista vaatimuksista. Suosittelemme, että lajin säilymiskyky nykyisillä paikoilla arvioidaan luokkaan 1 ja ekolokeron laajuus luokkaan 1.

Suomen populaation merkitys EU:ssa ja yhteys luontodirektiivin raportointiin

Kansainvälisyyslisä (K) ja Suomen esiintymien merkitys voisi kaivata tarkentamista sammalilla. Monien sammallajien maailmanlevinneisyys on huomattavan laaja verrattuna esimerkiksi putkilokasveihin. Niiden lajien painoarvoa, joilla maailman levinneisyys on suppea ja joilla suomalaisen kannan merkitys lajin suojelutasolle EU:ssa on suuri, voisi lisätä. Eri eliöryhmien arvon määrittelyn perusteiden tulisi olla mahdollisimman vertailukelpoiset. Mahdollisesti luontodirektiivin raportoinnin tuloksia voisi hyödyntää laajemmin arvon määrittämisessä.

Listan lajeista idänlehväsammalen (*Plagiomium drummondii*) koko EU:n kanta sijaitsee Suomessa, mistä syystä lajin arvoa tulisi tarkastella tiukemmin.

Hitupihtisammalen (*Cephalozia macounii*) EU:n kanta sijaitsee Suomessa ja Ruotsissa. Tunnetusta Euroopan populaatiosta suurin osa on Suomessa. Vanhojen luonnontilaisten metsien lajin populaatiot ovat hyvin pieniä.

Lapinsirppisammalen (*Hamatocaulis lapponicus*) koko EU:n kannasta suurin osa kasvaa Suomessa.

Ainakin näille kolmelle yllä mainitulle lajille tulisi käyttää jotain kerrointa liittyen suomalaisen kannan suureen merkitykseen lajien suojelutasoon koko EU:ssa. Sopiva kerroin voisi olla 10 x.

Laskentakaavan päivittämiseen liittyviä ehdotuksia ja tarpeita

Sammallajeilla vaikuttaa olevan kautta linjan pienemmät rahalliset arvot kuin yhtä uhanalaisilla putkilokasvilajeilla. Tämä selittyy laskentakaavan mukaan sillä, että putkilokasveissa otetaan huomioon kasvin tunnettuus (T), jota sammalilla ei huomioida. Kasvin tunnettavuus ja ”kuuluisuus” (T) saa putkilokasveilla arvon välillä 1–5 ja useimmilla lajeilla arvo on vähintään kaksi. Tunnettavuus ei kuitenkaan perustu lajien biologiseen arvoon ekosysteemin osana.

Esitämme myös kysymyksen, pitäisikö saman lajin yksilöitä ja esiintymiä arvottaa eri tavalla levinneisyysalueen eri osissa. Tietyillä lajeilla levinneisyysalueen reunan yksilöiden ja esiintymien häviämisellä voi olla suuri vaikutus lajin suotuisaan suojelutasoon (muutos levinneisyysalueessa) kuin esiintymisen ydinalueella.

Sammalten kohdalla esimerkiksi kiiltosirppisammal (*Hamatocaulis vernicosus*) on suhteellisen runsas Keski-Lapin aapasoilla mutta vähentynyt voimakkaasti Lapin eteläpuolisen Suomen suoympäristöissä viimeisen sadan vuoden aikana. Eteläisessä Suomessa yksi esiintymä saattaa käsittää vain yhden tai kaksi yksilöä, kun taas pohjoisen soilla yhdellä esiintymällä voidaan tyypillisesti tavata satoja yksilöitä. Jos yksilön arvo on kaikkialla sama, kahden yksilön menetys voi eteläisessä Suomessa

tarkoittaa koko esiintymän menettämistä, pohjoisessa taas se ei välttämättä merkittävästi vaikuta esiintymän säilymiseen paikalla.

Tulisiko rahallisen arvon laskemiseen liittää mahdollisuus tarkastella heikennyksen merkitystä levinneisyysalueeseen ja paikallisen esiintymän kokoon sekä suotuisaan suojelutasoon tapauskohtaisesti?

Rauhoitettujen lajien yksilöihin ja populaatioon kohdentuvien heikentämistoimenpiteiden vakavuus ja seuraamukset tulisi myös määritellä tarkemmin kuin hävitettävien yksilöiden määrän ja arvon perusteella. Milloin toimenpide on luonnonsuojelurikos ja milloin rikkomus? Millaisia kompensatiotoimia tulee edellyttää sanktioiden lisäksi?

Lopuksi

Sammaltyöryhmä on ympäristöhallinnossa toimiva lajisuojelun asiantuntijaryhmä, joka mm. valmistelee kansallisia uhanalaisuuden arviointeja.

Lisätietoa sammaltyöryhmästä: <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/lajien-monimuotoisuus/lajien-uhanalaisuuden-arviointi/eliotyoryhmat/sammaltyoryhma>

Pihlaja Kati
Sammaltyöryhmä